зрізі. Найчастіше промовці використовують форму майбутнього часу **I (smb.) will + verb,** яка вживається зі словами, що інтенсифікують футуральний ефект. З цієї точки зору перспективними є фреймове дослідження стереотипів теперішнього та минулого у контексті політичних промов та дебатів у США для виявлення повної картини представлення часового стереотипу у політичному дискурсі.

Література

Болдырев Н. Взаимодействие фреймов в процессе функциональной поликатегоризации английского глагола // Материалы международной конференции, посвященной научному наследию профессора М.Д. Степановой и ее дальнейшнму развитию. – М.: Моск. гос. лингв. ун-т, 2001. – С.73-76. *Логунов Т.* Интерпретация высказываний с аналитическими формами будущего времени в английском и русском языках (на основании экстралингвистического контекста) // Вестник Поморского гос. ун-та. Архангельск, 2007. – № 3 – С. 71–74. *Логунов Т.* Особенности семантики аналитических форм будущего времени в английском и русском языках как средство коммуницирования этноспецифического образа будущего // Проблемы историко-типологических исследований германских языков в лингвоэтническом аспекте / Вестник ИГЛУ. Сер. Лингвистика. – Иркутск: Изд-во ИГЛУ, 2001. – Вып. 2. – С. 62–78. *Минский М.* Структура для представления знания // Психология машинного зрения. – М.: Мир. 1978. – С. 249 – 339. *Минский М.* Фреймы для представления знаний. – М.: Энергия, 1979. – 151 с. Хайруллин В. Способы структурирования знания о действии // НТИ/ВИНИТИ. – Сер. 2. Информ. Процессы и системыю – 1995 - № 11. С. 22-29. *Чарняк Ю.* Умозаключения и знания // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XII. М., 1983. ч.I – с. 171 – 201; ч. II – С. 272 – 317.

ВОЛКОВА А.В.
(*Запорізький нац. ун-т*)

ВЕРБАЛІЗОВАНА ІНФОРМАЦІЯ ЯК ПРОДУКТ КОГНІТИВНО-НОМІНАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ (на матеріалі англомовної спортивної лексики)

У процесі пізнання реального світу, вивчаючи речі й факти, встановлюючи в них спільні та відмінні риси, людина ідентифікує предмети і явища, формує поняття про класи предметів і їх властивості, встановлює між ними певні зв’язки і взаємозалежність. Результатом такого пізнавального процесу є мовна одиниця. Звернення до такого об’єкту дослідження, як вербалізована інформація, потребує вивчення механізмів виникнення мовної одиниці як когнітивної структури, яка відображає знання людини про світ. В руслі цих тенденцій сучасної когнітивної лінгвістики і пропонується наша стаття, мета якої – дослідити засоби вербалізації інформації як продукту когнітивно-номінативної діяльності людини. Для досягнення поставленної мети ми маємо виконати такі завдання: розглянути процеси когніція-номінація-словотвір як механізм вербалізації знання людини про світ; охарактеризувати способи відображення навколишнього середовища за допомогою мовних одиниць; дослідити процес вербалізації на прикладах англомовних спортивних термінів.

Вибір спортивної лексики в якості об’єкта дослідження обумовлений цілим рядом чинників. Епоха реформ у різних сферах життєдіяльності людини збіглася з самим складним періодом загальнолюдської історії - зміни типів цивілізаційного розвитку, тому що техногенна цивілізація, що стартувала приблизно 300 років тому в Європі, а потім почала активно поширюватися в усьому світі, вочевидь, вичерпала ресурси свого розвитку. Незважаючи на безперечні успіхи науково-технічного

прогресу, вона спричинила цілий ряд катастрофічних глобальних криз, тому що в її основі лежить споживче ставлення до природи. Людина змінює навколишній світ за своїм розсудом. У результаті настають не тільки екологічні, демографічні кризи, але і духовні, коли колишні світоглядні установки суперечать практиці, яка змінюється під тиском об'єктивних обставин. У зв'язку з цим, у сучасному суспільстві особлива увага приділяється здоровому способу життя (ЗСЖ). З позицій розуміння феномена здоров`я людини походить визначення поняття здорового способу життя: це все в людській діяльності, що стосується збереження і зміцнення здоров'я, все, що сприяє виконанню людиною своїх людських функцій через діяльність з оздоровлення умов життя - праці, відпочинку, побуту.

Складові ЗСЖ містять різноманітні елементи, що стосуються усіх сфер здоров`я - фізичної, психічної, соціальної і духовної. Фізкультура і спорт в нашому житті мають таке серйозне значення, що говорити про це просто немає потреби. Кожен може самостійно проаналізувати і оцінити значення фізкультури і спорту в своєму власному житті, вплив сучасного олімпійського руху на розвиток суспільства. Англомовна картина світу також свідчить про те, що фізкультура і спорт мають загальнонаціональне значення, це по-справжньому сила і здоров'я будь-якої нації.

З появою когнітивної науки, яка вивчає принципи, способи та засоби здобування, обробки, передавання та зберігання інформації про навколишній світ у свідомості людини, зацікавленість способами вербалізації знання людини про світ надзвичайно зросла. Як відомо, центральне поняття когнітивної науки - ***когніція*** - означає пізнавальний процес або сукупність ментальних процесів – сприйняття, категоризації, мислення, мови та ін., які служать для опрацювання та засвоєння інформації [Кубрякова 1997]. Об'єктом досліджень когнітивної лінгвістики є мовна система знання. Когнітивний підхід до вивчення мовних явищ базується на припущенні, що когнітивні структури людини (сприйняття, мислення, пам'ять, дія, мова) пов'язані між собою в межах загального завдання – здійснення процесів засвоєння, переробки та трансформації знання людини про світ. Знання, які складаються у носіїв різних мов і культур у процесі розуміння ними різноманітності оточуючого світу, насамперед, відображаються в мові. Логіка національних мов включається в процес інтерпретації та вербальної трансляції досвіду людини.

За допомогою мови відображається концептуальна картина світу, яка виникає у процесі взаємодії людини з навколишнім середовищем. Спілкування за допомогою вербальних засобів - це універсальний спосіб передачі думок. На вербальну мову можна «перекласти» повідомлення, створені за допомогою будь-якої іншої знакової системи [Конецкая 1997, с.164]. На думку лінгвістів, мова як безпосереднє втілення мислення матеріалізує процес і результат пізнавальної діяльності людини та закріплює у своїй формі будь-який індивідуальний акт пізнання як суспільну категорію [Маковский 1989, с.11]. Людина членує й інтерпретує реальний світ через своє сприйняття під кутом зору її взаємодії з середовищем. Імпульси до цієї взаємодії - це потреби, програмовані генетичним кодом [Зеленько 1999, с. 14]. Будь-який досвід цієї взаємодії залишає в свідомості слід у вигляді поняття , що обов'язково передує найменуванню.

Когнітивний підхід до вивчення способів вербалізації результатів взаємодії людини з навколишнім світом дозволяє нам розглянути механізм взаємозв'язаних когнітивно-номінативних процесів: ***когніція*** спричиняє необхідність ***номінації***, яка в свою чергу, реалізується через ***словотвір***. Цей механізм, на нашу думку, полягає в реалізації оцінно-емотивного смислоутворення під час когнітивної обробки інформації. Цей процес відбувається при взаємодії суб'єкта з об'єктом номінації в умовах певної комунікативної ситуації.

Інформація про об'єкт спочатку надходить певним каналом сприйняття як відображення у свідомості через різні відчуття, що властиві людині. Проведена через когнітивний фільтр свідомості інформація є проекцією з реального світу на світ концептів і містить сукупність усіх суттєвих ознак об'єкта, частина яких входить до ядра когнітивної структури як найбільш прототипова, а інша частина складає периферію структури концепту. ***Концепт*** – це все те, що ми знаємо про об'єкт. Це фрагмент знання, досвіду людини, частина концептуальної системи, тобто системи знання, способів їх опрацювання, засвоєння та використання [Селиванова 2000, с.76].

Зазначимо, що утворення нового поняття та його вербалізація передбачають пошук у концептуальній системі асоціативно чи імплікаційно пов'язаних із ним концептів, образів, понять, уявлень, певних схем дій та поведінки, які могли б стати своєрідним концептом-донором для новоутвореного поняття, підводячи це поняття під певну знакову форму. Пошук можливих концептів-донорів відбувається в межах широкої інформативної бази.

Предметом нашого розгляду, як зазначалося, є когнітивний аспект теорії номінації та словотвірного моделювання як важливих способів вербалізації знання про світ. При когнітивному підході ***номінація*** розглядається як діяльність, пов'язана з виникненням і перетворенням певних інформаційних структур, що виникають унаслідок пізнавальної діяльності людини та відображення реальних предметів чи явищ у її свідомості. У процесі номінації дослідники виділяють різні етапи та фактори породження нового слова (В.Ф.Васильєв, Л.М.Лещова, В.І.Заботкіна). Пріоритет належить когнітивній долексичній діяльності, яка виступає базовою для власне лексичної. Хоча принципи аналізу словотвірних явищ у когнітивному аспекті ще знаходяться у стані формування, стає все більш очевидним, що першим і головним принципом когнітивного підходу до словотвірного процесу є принцип вербальної репрезентації досвіду людини.

На думку О.С.Кубрякової, ***номінація***- це називання предметів і ситуацій за допомогою мовних засобів, закріплення за певним референтом того чи іншого спеціального знака. Номінація є комплексним мовленнєво-мисленнєвим процесом, який має логіко-гносеологічні, біологічні, соціальні, фізіологічні, так і власне мовні основи [Кубрякова 1997, с.44]. До основних способів номінації належать: 1) ***словотворення***, тобто утворення нової мовної одиниці за певними словотвірними моделями: **ski-lift** – *біг вгору на лижах*, **swordsmanship** – *мистецтво фехтування*, **decathlon** – *десятиборство*, **receiver** – *гравець, який отримує подачу*, **unplayable** – *подача, яку неможливо відбити,* **unsportsmanlike conduct** – *груба поведінка гравця*; 2) ***семантична транспозиція***, яка включає ***метафоризацію і метонімізацію***, тобто утворення номінативної одиниці шляхом трансформації наявної одиниці мови, при цьому матеріальний вигляд одиниці не змінюється, з'являються лише нові значення: **wall** – *лінія з двох або більше захисників, які тісно пліч-о-пліч захищають свої ворота від удару м'яча,* **dunk** – *сильний кидок м'яча у баскетбольну корзину*, *який використовується для залякування супротивника*; 3) ***запозичення іншомовних номінативних одиниць***: **shiatsu** – *різновид масажу*, *який знімає біль, втому (яп.),* **judo** - *дзюдо (яп.)*, **yoga** – *йога (инд.)* .

На нашу думку, розвиток словотвору як системи засобів, що служать процесам номінації, свідчить про «ускладнення» номінаційного процесу, пов'язаного з ускладненням наших знань та уявлень про навколишній світ. Словотвір за своїми головними функціями пов'язаний з появою і використанням назв. Словотвір і є тією ланкою у мовній системі, що "відповідає" за формування позначень елементів зовнішнього та внутрішнього досвіду людини. У мові саме ця ланка здійснює завдання найменування знання людини про світ в рамках такої одиниці, як слово. Виконуючи завдання формування одиниць номінації, словотвір як особлива

підсистема мови має у своєму розпорядженні певну сукупність матеріальних засобів моделювання цих одиниць, а також набір словотворчих значень, які можуть бути виражені за допомогою ***префіксації*** (**reattack, unsportsmanlike, infighting**), ***суфіксації*** (**shooter, rookie**), ***різних типів словоскладання***: **goalmouth, point-shaving, weight-lifting, calisthenics**, ***телескопії*** (**aerobicize, aquacise**), ***скорочення*** (**ot – overtime, MVT- most valuable player**). На нашу думку, словотвір можна визначити як основний спосіб моделювання і вербалізації знання людини не тільки про світ, але зокрема в спортивній сфері.

В лінгвістичній літературі розрізняють ***первинну і вторинну номінацію***. Під первинною номінацією розуміють "співвіднесення відображуваного у свідомості фрагмента позамовного ряду і звукоряду, що вперше отримує функцію найменування" [Уфимцева 1977, с.73]. Наприклад, неологізми **aquacise** - *фізичні вправи у воді*, **perquist** (PURR-kwist) – *невдалий, але майстерний кидок під час гри у гольф.*

Під вторинною номінацією, як відомо, мають на увазі використання існуючих у мові номінативних засобів у новій для них функції найменування. Прикладами можуть служити наступні спортивні терміни: **dream team** – *команда-переможець в Олімпійських іграх*, **blind pass** – *подача м'яча, якщо гравець не бачить одержувача, але передбачає його місце розташування*, **butterfly stroke** –*спосіб плавання "батерфляй*" Вторинна номінація, у більшості випадків, відбувається як метафоризація. ***Метафора й метонімія*** - це універсальні у своїй понятійній основі способи переосмислення. Розходження між ними зводиться до того, що метафора як прийом - це предикація нової властивості, отриманої на основі аналогії, і вибір найменування на основі такої подібності, а метонімія - це витяг якої-небудь властивості із уже омовленневого відбиття дійсності в силу його суміжності із властивістю нового позначуваного й вибір йому найменування, що відбиває у своїй семантиці цю суміжність. Сутність метонімії полягає у фіксації близькості явищ за їх суміжністю або зв'язком цілого і частини. Це настільки плавні кроки свідомості, що порівняно з метафорою вони менш помітні.

З когнітивного погляду метафора та метонімія – це різні моделі (схеми, способи, шаблони), за якими свідомість людини формує нове уявлення (утримуючи його, іноді тимчасово, в колишній формальній оболонці). Людина порівнює два предмети, бачить між ними схожість і розповсюджує назву першого предмету також і на другий. Такий механізм метафори (перенесення за аналогією функцій) демонструють безліч прикладів у сучасній англійській спортивній лексиці: **foot trap** – *використання гравцем взуття для ведення м'яча*, **banana kick** – *удар, який надає м'ячу таку траєкторію, щоб уникнути такі перешкоди, як воротар, стіна, або захисник*, **hat trick** – *три або більше голів, забитих одним гравцем за одну гру,* **fake or faint** – *рух гравця, щоб обманювати супротивника,* **scissors high jump** – *стрибок у вишину з переступом.* Таким чином, вторинна номінація, тобто "використання вже наявних у мові номінативних засобів у новій для них функції найменування" [Телия 1990, с. 336], в результаті якого утворюються одиниці вторинної номінації, є одним із шляхів відображення людиною навколишнього середовища за допомогою існуючих мовних одиниць. Аналіз англомовних спортивних термінів надає можливість зробити висновок, що вторинна номінація є головним засобом вербалізації інформації в спортивній сфері.

Отже, шляхом використання існуючого мовного потенціалу різноманітні концепти, що виникають у ході пізнавальної діяльності людини, вербалізуються у мовній системі. Мові властива здатність найменування нових об'єктів і понять. Будь-які зміни у навколишній дійсності знаходять своє відображення у мовній системі і втілюються за допомогою мовних знаків. Велика кількість іновацій, утворених за

допомогою вторинної номінації, свідчить про важливість даного процесу у сучасній англомовній спортивній лексиці.

Цілком очевидним стає той факт, що у процесі взаємодії з оточуючим світом і в результаті постійної появи нових концептів, які потребують номінації, розвивається і модифікується концептуальна система людини, здійснюється переосмислення існуючого мовного потенціалу, його трансформація та інтегрування для подальшого використання засобів номінації.

Наведений матеріал свідчить, що проблеми вивчення когнітивних аспектів номінації набувають особливої ваги у зв'язку з новими тенденціями у розвитку сучасної англійської мови, глибинною причиною яких є невпинний процес ускладнення позамовного середовища та здатність людини поповнювати свою концептуальну систему. Вербалізована інформація розглядається як продукт складної когнітивно-номінативної діяльності людини, що являє собою комплексний розумово-мовленнєвий процес, який має логіко-когнітивні, психологічні, соціальні, фізіологічні та суто мовні основи.

Таким чином, вивчення проблем, пов'язаних з появою нового слова, як способу вербалізації знання про світ, надає можливість виявити тенденції розвитку мови, динамічні властивості словотворення, прогнозувати подальший розвиток спортивної термінології, вивчати лінгвістичні та екстралінгвістичні причини його змінювання. Дослідження словотвору як основного способу моделювання і вербалізації знання людини в спортивній сфері може бути підгрунтям для опрацювання нових принципів уніфікації і стандартизації англомовної спортивної термінології.

Література

Зацний Ю.А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови. – Запоріжжя, 1998. – 120с. *Зеленько А. С*. До питання про становлення лінгвістичного детермінізму (від структурної до когнітивної семантики). - Луганськ, 1999. – 71с. *Конецкая В.П.* Социология коммуникации. – М.: МУБУ, 1997. – 364с. *Кубрякова Е.С*. Номинативный аспект речевой деятельности. М.: Наука, 1986. – 157с. *Кубрякова Е.С*., *Демьянков В.З., Панкрац Ю.Г., Лузина Л.Г*. Краткий словарь когнитивних терминов. – М.: Наука, 1996. – 87с. *Кубрякова Е.С*. Когнитивные аспекты словообразования и связанные с ним правила инференции (семантического вывода) // Новые пути изучения словообразования славянских языков. Магдебург, 1997. *Маковский М. М.* Удивительный мир слов и значений: Иллюзии и парадоксы в лексике и семантике.- М., 1989. – 200с. *Селиванова Е.А*. Когнитивная ономасиология. Монография. Киев, 2000. *Телия В.Н.* Номинация. - В: Энциклопедический лингвистический словарь. М., 1990. - 336с. *Уфимцева А.А*. Лингвистическая сущность и аспекты номинации. Языковая номинация: общие вопросы. – М.: 1977. – 98с.

ГЕРЦОВСЬКА-ВАЙНАГІЙ Н.О.
(*Ужгородський нац. ун-т*)

НАЦІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА КОНЦЕПТУ "УСПІХ" У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Концепт "успіх" в англійській мові реалізується за допомогою лексичних одиниць, об'єднаних у певну лексичну систему. Системність лексики найкраще проявляється у закономірних і регулярних відношеннях, основними типами яких у лексиці виступають парадигматичні зв'язки. У нашому розумінні концепт – це своєрідна змістова одиниця знання, яка відображає результати пізнавальної (когнітивної) діяльності людини. Концептуальна система як упорядкована сукупність